

Importance of economics

داقتصاد دعلم اهمیت دانسان په ژوندکی: کولی شوچی داققتصاد دعلم اهمیت په لاندنیو دریو مرحلوکی په لنډ ډول اشاره وکړو.

1: Person level

اوله مرحله داققتصاد علم دانسان په ژوندکی خاص اهمیت لری پدی معنی چی په روزمره ژوندکی زیات داسی کارونوسره مخامخ کیږوچی داققتصادعلم پوری مستقیما اړیکه لری دمثال په توگه په راکړه ورکړه کی اوویلی شوچی انسان همیشه کوشش کوی چی دخپلوکموامکاناتوڅخه اعظمی استفاده وکړی لکه په مابنډام کی درس ویل مونږلپاره مفید تمامیږی په مقابل ددی کی چی سهار درس ووایو، مابنډام کی زمونږ **Opportunity cost** لږ وی په مقابل دهغه کسانوچی سهارکی درس وایی ځکه چی وخت **Cost** دی

Government level :2

په لنډ ډول ویلی شوچی داققتصادعلم ددولت لپاره خاص اهمیت لری لکه ددولت په تشکیلاتوکی وزارت اقتصاد، وزارت مالیه، مرکزی بانک ورته ځای ورکړی همدارنگه هر وزارت دریاست مالیی په نامه باندی ریاستونه لری اوداسی نورچی داتول داققتصادعلم پوری اړیکه لری.

World level :3

ویلی شوچی داققتصادعلم ددنیا په سطحه باندی هم ضروری اولازمی دی دمثال په توگه بانک جهانی موجودیت سازمان بین المللی تجارت اومالی بازارونه داتول هغه اداری دی چی داققتصادعلم پوری مستقیما اړیکه لری چی په عین وخت کی ددی علم په اهمیت دلالت کوی لکه **Business news** اخبارونه.

Definition of Economic

Economic is a dynamic subject دی اقتصاد تغیرکیدونکی دی

Economic resources are limited دی اقتصادي منابع محدود دی

Wants and needs are unlimited دی خواهشات اوتقاضا نامحدوده دی

Relative scarcity دی دامکاناتوکموالی

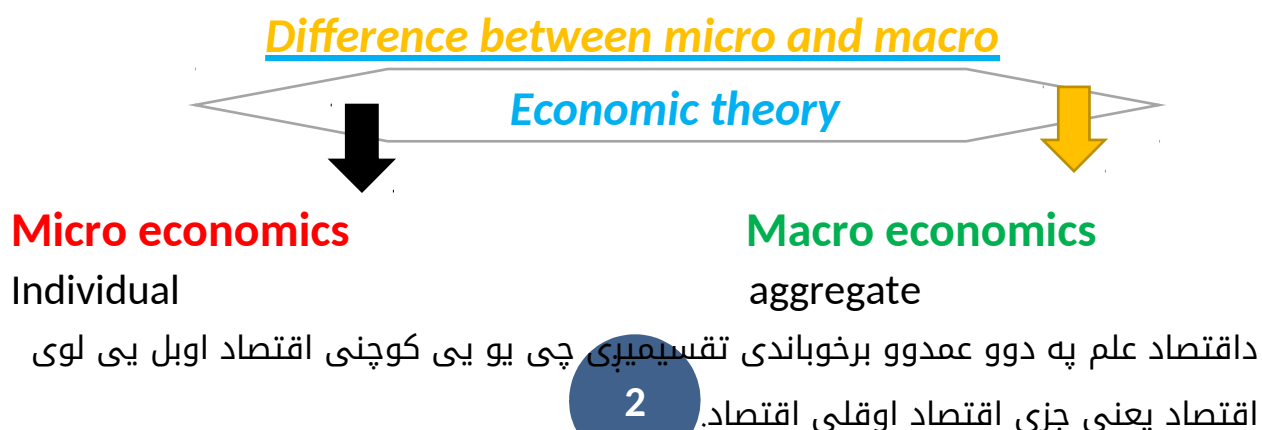
دا ټول جنرل خبری وی کوم چی زمونږ په کورس کی نشته اصلی درس لاندی شروع کیږی.

د اقتصاد تعریف

۱: داقتصاد علم داجتماعی علومویو برخه ده او اجتماعی علوم دانسان سلوک مطالعه کوی.

۲: علم اقتصاد اقتصادی مشکل ترمطالعی لاندی نیسی.

۳: همدارنگه د اقتصاد علم مونږ اوتاسوته دا په څو ډول کوی چی داقتصادی مشکل سره څنگه چلند اوتعامل وکړو پدی معنی چی څرنگه دکومونابغو او امکاناتوڅخه اعظمی استفاده وکړو.

Micro economic

جزی اقتصاد: داقتصاد دعلم یوه برخه ده چی اقتصادی مشکل پر انفرادی ډول مطالعه کوی لکه دیوکورنئ مشکل په انفرادی ډول مطالعه کول، په یوازی توگه اتصالات مطالعه کول، اوهمدارنگه دیو معین، مشخص تولید مطالعه کول دقمیت له نظره او دعرضی له نظره لکه څرنگه چی په تیرسیمیسترکی لوستل شوی.

Macro-economic

قلی اقتصاد: داقتصاد دعلم یوه برخه ده چی اقتصادی مشکل په عمومی توگه ترمطالعی لاندی نیسی پدی معنی چی دولت په سطحه باندی اقتصادی حالت مطالعه کول دمثال په توگه ملی عاید، بی کاری، گرانی اوهمدارنگه صادرات او واردات مطالعه کول اوداسی نور.

Scope of Macro economic

دمايکرو ساحه يا وسعت: داقتصادی وسعت يا ساحی څخه مراد دادی چی پدی مضمون کی کوم موضوعات يا مسائل تربحث لاندی نیول کیږی او يا هم داچی په راتلونکی کی ساحه دعمل څه شی دی په لاندی ډول ورته اشاره کوو.

Theory of national income :1

دملی عاید نظریه: دهغه نظریی څخه عبارت دی چی ددی پوسیله مونږ مطالعه کوو چی ملی عاید څه شی دی کوم ډولونه لری اوهمدارنگه کوم عوامل دی چی دملی عاید په زیاتوالی اوکموالی سبب ګرځی.

Theory of employment :2

دبی روزګاری نظریه: همدارنگه ددی علم پوسیله مونږ مطالعه کوو چی بی روزګاری څه شی دی دکوموعواملو پواسطه رامنځته کیږی اودحل لار یی څه ده.

Theory of money :3

دپیسونظریه: همدارنگه دپیسونظریه پدی معنی چه ددی پواسطه مونږ پیژنوچی پیسه څه شی دی څو ډولونه لری، دپیسوارزښت څنگه دی تربحث لاندی نیسو.

4: Theory of general price level

دعمومی قیمتونونظریه: عبارت دهغه نظریی څخه دی چی په کوم کی مونږ دعامو قیمتونوپه باره کی معلومات ترلاسه کوو پدی معنی چی دقیمتونولوپوالی یا کموالی په اقتصاد باندی څه اغیزه لری تربحث لاندی نیسو.

Theory of economics growth :5

داقتصادی وسعت نظریه: دا نظریه داقتصادی وسعت يا ساحی هغه برخه ده په کوم کی مونږ دملک دننه اقتصادي پرمختګ تر مطالعی لاندی نیسو.

Theory of trade :6

دتجارت نظریه: دا نظریه مونږته دا راپه ګوته کوی چی تجارت څه شی دی کوم ډولونه لری دیوملک صادرات او واردات په اقتصاد باندی څه اغیزه لری تربحث لاندی نیسو.

Importance of macro-economic

دقلی اقتصاد اهمیت په لاندی ډول ورته اشاره کوو:

To judge the performance of economy :1

قلی اقتصاد دیوملک په اقتصادي حالت باندی فیصله کوونکی دی پدی معنی چی دیوملک اقتصاد مطالعه کوی چی په کوم طرف باندی روان دی دپرمختګ په لور يا سرچپه.

2: The objective of government in any country to raise the material well-being of the country

دقلى اقتصاد بل اهميت دادى چى ددى په ذريعه دولتونه دخلکودمالى حالت دښه کولوکوشش، کوى پدى معنى چى ترثو ديوملک اقتصادى حالت ښه کړى اودخپلو امکاناتوڅخه اعظمى استفاده وکړى.

3: Useful to the government for formulating policies, such as monetary policy, fiscal policy and also income policy

همدارنگه ويلي شوچى دقلى اقتصاد بل اهميت دادى چى ددى په مرسته هم دولت کولى شى چى مختلفى پاليسياني جوړى کړى دمثال په توگه دپيسوپاليسى، مالى پاليسى اوهمدارنگه دعايد پاليسى.

4: The study of macro- economic theory is useful not only for individual but also for government

په اخره کى ويلي شوچى دقلى اقتصاد مطالعه کول يوشخص ته په انفرادى شکل اهميت نلري بلکى دولت ته په خصوصى توگه گټورتامپري.

ملى عايد National income

National income is the monetary value of final goods produced during the given period (one year)

ملى عايد دنهائى شيانو او خدماتو هغه مجموعى پولى ارزښت ته ويل کيږى کوم چى دملک په دننه کى ديوکال په جريان کى توليد شوى اوسى. په پورتنى تعريف کى بايد درى مهمى نقطى په نظرکى ونيسو.

1: Final goods

دهغه شيانوڅخه عبارت دى چى نور دتوليد عمليه پرى صورت نشى نيولى او استعمال ته اماده شوى وي دمثال په توگه غنم په 100 روپى واخلو اوپه بازارکى يى په 120 روپئ خرڅ کړو او هغه يى په 150 خرڅ کړى، بيا وړه شى په 250 روپئ ډوډې تمام شى مونږ دغه اخرنئ نهائى دتوليد ارزښت په نظرکى نيسو.

Monetary value :2

څرنگه چى په يوملک کى مختلف اجناس او خدمات وجود لري نوپدى اساس دهغوى جمع کول ناممکن دى پدى اساس بايد دټولو اجناسو او خدماتو اندازه په پولى ارزښت سره وښايو.

Time (duration of one year) :3

څرنگه چې عايد په معلومه زمانه کې دکارپه مقابل کې حاصل شوی نوهمدارنگه بايد ملي عايد په يومعين وخت سره وښودل شي.

Measuring of National income

The product method :1

د تولید په طريقه ملي عايد لاسته راوړل: ددی طريقی په اساس دنهایي اجناسو او خدماتو قيمتونه سره جمع کوو او ملي عايد تری لاسته راځی. د مثال په توگه،

- Agriculture 120
- Manufacture 80
- Trade 50
- Transportation 40
- Electricity 30
- Services 60

دا ټول چې جمع کړو ملي عايد تری 380 لاسته راځی.

The income method :2

.The sum total of the incomes of all the persons of a country during the year

پدی میتود کې ملي عايد عبارت دی له ټولو تولیدی عواملو له لخوا ترلاسه شوی تولید څخه.

Note: The main factors of production

5

- Land = Rent
- Labor = Wages
- Capital = Interest
- Organizer = Profit

3: The expenditure method

د مصارفو په طريقه: دا هغه طريقه ده په کوم کې چې د ملک دننه د تولیدو خلکو مصرف او همدارنگه د دولت مصرف، د تولید کوونکو مصرف او خارجي سکتور مصرف اخيستل کېږي او ملي عايد ورباندې اندازه کېږي.

Four sector economy

- Household sector (Consumption sector) = C
- Business sector (Investment sector) = I
- Government sector = G
- Foreign sector (External sector) = (X-M) Net export (NX) X-M صادرات او واردات

Formula $Y = C + I + G + (X - M)$

$$Y = 250 + 50 + 90 + 50 - 40 \quad Y = 400$$

د پورتنی میتود په اساس باندی د اقتصادي سکتورونو تشریح په لاندی ډول ده

۱: **کورنی سکتور** عبارت دهغه سکتورڅخه دی چی په بازارکی د اجناسو او خدماتو تقاضا منځته راوړی او په مقابل کی د تولید د عواملو عرضه کوی.

۲: **کاروباری سکتور**: عبارت دهغه سکتورڅخه دی چی بازارته تولیدات او اجناس عرضه کوی او همدارنگه د تولید د عواملو تقاضا کوی.

۳: **دولتی سکتور**: عبارت د دولت د سکتورڅخه دی چی عموماً د تولیداتو او اجناسو تقاضا منځته کوی پدی معنی چی د تولیداتو مصرف کوی د مثال په توگه د روغتون جوړول، مکتب جوړول اود وزارت لپاره تعمیر جوړول اوداسی نور.

۴: **خارجی سکتور**: عبارت دی د دوو عمده عواملو څخه (یعنی صادرات او واردات خارجی سکتورته ځکه خارجی سکتور وایی چی د صادراتو او وارداتو په وسیله باندی دخارجی دولتونو سره اړیکی پیدا کوی پدی معنی چی د داخلی حدودو څخه خارجی حدود ته انتقالیږی.

Different types of national income

Gross domestic products (GDP) :1

GDP shows the monetary value of all final goods and services produced only within geographic boundaries of a country either by nationals of that country or foreigner during one year.

مجموعی داخلی تولیدات: ددی څخه مقصد د شیانو او خدماتو هغه مجموعی پولی ارزښت دی کوم چی دیو ملک دننه دیوکال په جریان کی تولیدیږی او په لاندی ډول لاسته راځی.

$$GDP = P_1 Q_1 + P_2 Q_2 + P_3 Q_3 + \dots + P_n Q_n \dots$$

For example

Wheat	wood	grapes	potatoes
X 100	50 X 500	150 X 110	100 X 100
P ₄ Q ₄	P ₃ X Q ₃	P ₂ Q ₂	P ₁ Q ₁
10000	16500	25000	20000

$$GDP = 20000 + 25000 + 16500 + 10000 = 71500$$

Gross national product (GNP) :2

دا دیپسوهغه مجموعه ده کوم چی دملک په داخل کی د شیانو او خدماتو څخه ترلاسه کیږی او همدارنگه هغه خالص خارجی عواید کوم چی د بهرڅخه راځی ددی دواړو مجموعی پولی ارزښت څخه عبارت دی.

Note: Net income factor from abroad (=) income received by Afghans from abroad (-) income of foreigner.

GDP + NET INCOME from abroad

خالص خارجی عاید+ جمع یی مجموعی داخلی تولیدات= مساوی مجموعی ملی عایدات، مثال کچیرته د افغانستانو عاید په خارج کی **دیرش ۳۰ بیلن وی** او د خارجیانو عاید په افغانستان کی **شل ۲۰ بیلن وی** او د افغانستان مجموعی داخلی تولیدات **یوسلوڅلوینبت ۴۰ بیلن وی**.
مجموعی ملی تولیدات به څومره وی؟ د افغانستانو عاید په خارج کی چی کوم دی دهغی څخه د خارجیانو عاید په افغانستان کی چی دی منفی کیږی اوبیا له مجموعی داخلی تولیداتوسره جمع کیږی..

$$GDP+GNP= \text{Net income } 10+140= 150$$

3: Net domestic product

ددی څخه مقصد د شیانو او خدماتو مجموعی پولی ارزښت دی چی د مجموعی تولیداتو اصطهلاک تری منفی شی نوپاتی عاید د خالص داخلی تولیداتو څخه دی.

Example: $NDP=GDP-\text{Depreciation}$

4: Net national product (NNP)

$$NNP=GNP-\text{Depreciation}$$

Personal income (PI) :5

دا دیوکس دهغه عاید څخه عبارت دی کوم چی یو شخص د مختلفو منابعو څخه لاسته راوړی لکه دوظیفی له طریقه، دکاروبار له طریقه او دکرایه له مدرکه اوداسی نور.

6: Disposable income (DI)

دشخص دتصرف وړ عاید: دا د عاید هغه برخه ده کله چی دیو شخص د عاید څخه مالیه، ټیکس منفی شی نوپاتی عاید دشخص دتصرف وړ عاید په نامه یادېږی.

$$DI=PI-\text{TAXES}$$

Per capital income (PCI) :7

سړی سر عاید: دا دیو ملک دخلکو د نفی کس د عاید څخه عبارت دی چی په نفوسو باندی دملی عاید دویشلوپه نتیجه کی سړی سر عاید لاسته راځی.

Example: $\frac{OITAN}{noitalupoP} EMO CNI$

Keynes Equation

$$Y=C+I+G+ (X-M) \quad \text{NET EXPORT}$$

1: $NX=X-M=X \text{ } M$ Surplus balance of trade

2: $NX=X-M=X=M$ Equal balance of trade

3: $NX=X-M=X \text{ } M$ Deficit balance of trade

Difficulties in the measurement of National income

Non-availability of statistical material :1

دملی عاید په اندازه کیدوکی یومشکل دادی چی دمعلوماتوسمه اندازه نه اخیستل کیږی پدی معنی چی دیوشی په هکله صحیح معلومات موجود نه اوسی لکه استادان،دوه وخته کار.

The danger of double (multiple) counting :2

دملی عاید په اندازه کیدوکی بل مشکل دادی چی چی یوتولید په ملی عاید کی دوه ځلی یا څوځلی په ملی عاید کی جمع شی لکه غنم.

Non-marketed services :3

هغه شیان اوخدمات کوم چی بازارته یونه وړل شی اودغه شیان دشخصی استعمالولولپاره وی دا باید ملی عاید کی جمع کړی شی اوکه چیرته جمع نه کړی شی داهم دملی عاید په نقصان دی.

Difficulties to judge or to assess depreciation allowance :4

دملی عاید په اندازه کولوکی یوبل مشکل دادی کله چی استهلاك دوخت په تیریدوسره په شیانوکی راغلی وی هغه باید په ملی عاید کی وشمیرل شی اوکه چیرته ونه شمیرل شی نوداهم په ملی عاید کی یومشکل دی.

8

Transfer earning :5

دملی عایدپه اندازه کولوکی یوبل مشکل داهم دی چی کومی پیسی چی دخدماتو وړاندی کولوڅخه بغیر صورت نیسی نو دغه پیسی باید ملی عاید کی وشمیرل شی اوکه چیرته ونه شمیرل شی نودمشکلاتوڅخه دی لکه زکات، تحفه.

Self-consumed production :6

لکه ځینی خلک دهغوشیانواوخدماتوتولید پخپله کوی اوبیایي خپله استعمالوی نودا باید په ملی عایدکی استعمال کړی اوکه چیرته حساب نه کړی شی نودایومشکل دی، دمثال په ډول په کورونوکی داشپزخانی خدمات منځته راځی.

7: Price level changes

دملی عایدپه اندازه کولوکی بل مشکل دادی چی دیوکال په دوران کی دشیانواوخدماتوپه قیمتونوکی کوم تغیرراځی هغه باید جمع کړی شی اوکچیری جمع نه کړی شی دایومشکل دی په ملی عاید کی.

National income determination

Consumption

The part of income spent on consumer goods or services for getting direct satisfaction

مصرف اوعاید دهغی برخی څخه عبارت دی چی مصرفیږی په مصرفی اجناسوباندی دتسکین دلاسته راوړلوپه موخه باندی.

Types of consumption

Autonomous consumption :1

هغه مصرف ته وایی چی دعوایدو داندازی پوری اړه نه لری پدی معنی که عواید زیات شی یا کم شی یا صفرشی نوپدی صورت هم مصرفیږی.

Induced consumption :2

تابع مصرف: دهغی مصرف څخه عبارت چی دعوایدو داندازی پوری اړه لری اوکه عاید زیات شی مصرف هم زیاتیږی اوکه عاید کم شی مصرف هم کمیږی پدی معنی چی دعواید اومصرف ترمنځ مثبتته رابطه ده په لاندی فرمول کی.

$$C=a+by \quad S=-a+(1-b)y$$

C= total consumption

A= autonomous

B= slope

Y= induced consumption

$$C=2000+0.75(10000)=7500$$

Investment

عبارت دهغه سرمایه گزاری څخه دی چی دیوه کپنی خلک یی دخپلی سرمایي شتمنی اودعوایدو زیاتیدولپاره کوی.

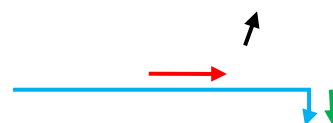
Function of investment

عموماً **Investment function** مونږته رابطه یا علاقه ښایی د سود دفیصدی سره پدی معنی چی دسرمایه گزاری او **Interest rate** ترمنځ منفی تعلق دی چی په لاندی فرمول کی ښودل کیږی.

Slope

$$I=I_0-Bi \quad \text{induced investment}$$

Total investment: Autonomous investment

سرمایه گزاری په دوه ډوله ده.

Autonomous investment :1

عبارت دهغه سرمایه گزاری څخه دی چی په یوتولنه کی په ثابت شکل اوسی اود سود فیصدی پوری اړه نه لری.

Induced investment :2

تابع سرمايه گزاری: عبارت دهغه سرمايه گزاری څخه دی چې د **Interest rate** پورې اړه لری چې د سرمايه گزاری او د سود فیصدی ترمنځ منفی رابطه لری یعنی که چیرته **Interest rate** زیاتېږی نو سرمايه گزاری به کمېږی او که چیرته **Interest rate** کمېږی نو سرمايه گزاری به زیاتېږی.

Aggregate demand

مجموعی تقاضا: ټول هغه شیان چې په یوملک کی مصرفېږی ددی شیانو او خدماتو مجموعی ته تقاضا وایی.

Aggregate supply

مجموعی عرضه: ټول هغه شیان یا خدمات چې په یوملک کی تولیدېږی ددی مجموعی ته مجموعی عرضه وایی.

نوټ: همدارنگه ویلی شو چې په قلی اقتصاد کی توازن هغه وخت کی راځی چې مجموعی تقاضا مساوی وی د مجموعی عرضی سره په لاندی فرمول کی بنودلی شو.

$$Y = C + I + G + (X - M) \quad \text{Aggregate demand}$$

Aggregate supply

Theory of money

Barter system

.That is a system in which goods are exchanged for goods

د تبادلې سیستم: دا هغه سیستم دی په کوم کی چې راکړه ورکړه بغیر د پیسوڅخه صورت نیسی پدی معنی چې پدی سیستم کی د شیانو تبادلې په مستقیم ډول دنورو شیانو سره کیدله، کیږی. مخکی له دی چې انسان پیسه وپیژنی او منځته راشی د ژوند مرحله په مختلفو پړاوونو باندی تیره شوی ده.

۱: د شیانو تبادلې په مستقیم ډول دنورو شیانو سره.

۲: تبادلې د شیانو په یومعین تولید پواسطه په یو مشترکه واحد ځای نیولی وه د متبادل توکو، غنم، خرما، همدارنگه حیوانات.

۳: تبادلې د شیانو درجن قیمتی معدنیاتو پواسطه چې دیو مشترکه واحد پرځای ورڅخه استفاده کیده د مثال په ډول سره زر.

۴: بالاخره استفاده کول دیپسوڅخه ترڅو دیومشترکه واحد پرځای ورڅخه استفاده کیری اود اعتبار ورځرځیدلی دانسانانوپه منځ کی.

?What are difficulties of barter system

Lack of double coincidence of wants :1

ددی سیستم مشکل داوه چی کوم څیزونه به تاسره موجود وه او بل څیزته به دی ضرورت پیداشو نوپدی وخت کی به تا داسی شخص پیدا کاوه چی ستا دضرورت څیز دهغی سره موجود وی او دهغی دضرورت څیز له تاسره موجود وی چی دا یومشکل کار وه اووخت په کی هم ضایع کیده.دتوافق نشتوالی دخواهشاتو له نظره په منځ دتبادلله کوونکی.

Difficulties of common measuring value :2

مشکل داندازه گیرئ چی یومشترکه واحد موجود نه وه: ددی سیستم یوبل مشکل داهم وه چی داندازه گیرئ یوعمومی واحد موجود نه وه مختلفوخلکوبه په مختلفوپیمانوسره شیان اندازه کول.

Lack of indivisibility :3

مشکل دبعضو شیانوپه وړو وړو برخوباندی ویشل: ددی سیستم یوبل مشکل داوه چی شیان به په وړو وړو برخوویشل کیده ترڅوتقسیم کیدلی ځینې شیان کچیرته تقیسموی کیدای شی له منځه ولاړشی او یا بعضی شیان نه تقسیمیری.

Difficulties in storing values :4

مشکل دشیانوپه ذخیره کولوکی: ددی سیستم بل مشکل داوه چی شیان اوخدمات د اوپدی مودی لپاره نه شو ذخیره کیدای ځکه چی دخرابیدو چانس یی ډیر وه.

Difficulties in borrowing and lending :5

History of Money

دپیسوتاریخچه: په لاندی ډول ورته اشاره کوو.

۱: اوله مرحله د ۹۰۰۰ کاله قبل المیلاد د **Barter system** موجود و او ورسره خلک هم په ذراعت کی مصروف و.

۲: بعضی تاریخ پوهان وایی چی تقریباً ۴۰۰۰ کاله مخکی دمیلاد څخه دشیانوتبادلله په معدنیاتواو بعضی ذراعتی دانوباندی کیدله لکه غنم چی یومشترکه واحد دخلکوپه منځ کی دتبادللی لپاره ځرځیدلی و استفاده کوله.

۳: همدارنگه بعضی تاریخ پوهان اشاره کوی چی ۶۶۰ قبل المیلاد دیونان پاچاهانودمعدنی سیکوڅخه استفاده کړیده.

۴: همدارنگه بعضی تاریخدانان دانتقل کوی چی پنځه پیړۍ قبل المیلاد د فارس پاچاهانود سره زرو دسیکوڅخه استفاده کړیده چی وایی چی ددی تاریخ څخه دپیسو تاریخ شروع او ورځ په ورځ دتوجه وړ او پیشرفت پکی شوی دی.

۵: همدارنگه په اسیاکی دپنځمی پیړۍ په شاو خواکی قبل المیلاد پخوانی عراقیان (بابیلیان، عاشوریان) دسرو زرو او سپین زرو دپیسوڅخه استفاده کړیده.

۶: همدارنگه دبعثت په وخت کی په حجاز کی سعودی عربستان دسرو زرو او سپین زرو دپیسوڅخه استفاده شویده چی حتی د خلفای راشیدین په وخت کی ددینارڅخه چی دسرو زرو څخه جوړشوی و چی نثبت یی روم ته کیده استفاده کوله اوهمدارنگه درهم هم چی دسپین زرو څخه جوړشوی و چی نثبت یی ثانیانوته کیږی استفاده کوله تاریخ وایی چی عبدالملک بن مروان چی اموی پاچاه و خپلی پیسی جوړی کړی چی داسلامی دینار اودرهم په نامه یادی کړی.

Definition of Money

دپیسو تعریف: پیسی هر هغه څیز ته ویل کیږی کوم چی دا اعتبار وگرځیدلی وی دعامو خلکو په منځ کی اود قبلیدو خاصیت یی غوره کړی وی داخیستونکی او خرڅوونکی ترمنځ د را کړی او ورکړی په پروسه کی. هر هغه څیز چی لاندی دری وظایف ترسره کړی مونږ ورته پیسی وایو.

Functions of Money

Money is a medium of exchange :1

پیسو دشیانودتبادلی بڼه وسیله ده: دپیسواوله وظیفه داده چی دتبادلی په پروسه کی داخیستونکی او خرڅوونکی ترمنځ دوسیلي په شکل استعمالیږی. پیسه دتبادلی په پروسه کی زیات اقتصادی فعالیتونوته لاره هواروی ځکه چی پدی سره وخت کم مصرفیږی.

Money is store of value :2

دشیانود ارزښت دذخیره کولو بڼه وسیله ده: دپیسوبله وظیفه داده چی ددی په ذریعه مونږ کولی شو چی دشیانو او خدماتو ارزښت دزیات وخت لپاره ذخیره کړو دمثال په توگه کچیرته یو تولید، یو څیز له ځان سره نشو ساتلی نو دهغی د ارزښت په نمائندگۍ پیسی له ځان سره ساتلی شو د ضرورت او دوخت مطابق استفاده کوو.

Money is a unit of account :3

پيسه د شيانو د ارزښت د اندازه گيرئ يو مشترک واحد دی: همدارنگه ویلی شو چې دیپسوبله وظيفه داده چې ددی په وسیله مونږکولی شو چې د شيانو ارزښت پری معلوم کړو او د یو مشترکه واحد په شکل تری استفاده وکړو.

نوټ: څرنگه چې مونږ د وزن د اندازه کولو لپاره یو مشترکه واحد لرو چې کیلوگرام دی او همدارنگه د فاصلی د اندازه کولو مشترکه واحد متر دی نو په همدی اساس د شيانو د ارزښت د اندازه کولو مشترکه واحد پيسه ده.

Types of money

1: Commodity money

د ادیپسواولنی او ابتدایی ډول دی او د راکړی ورکړی په پروسه کی استعمال شوی دی او په خپل ځان کی ارزښت لری او دیپسوپه شکل ورڅخه استفاده کیدله. لکه سره اوسپین زر.

2: Currency

د اهغه ډول پیسی دی کوم چې د مرکزی بانک لخوا جوړیږی او د راکړی ورکړی په پروسه کی استعمالیږی او د عامو قبیلیدلو خاصیت لری او همدارنگه د هر مملکت بیله بیله کرنسی وی. لکه افغانی، ډالر، کرنسی په دوه ډوله ده.

A: Metallic money

13

د اهغه ډوله پیسی دی کوم چې د فلز څخه جوړیږی لکه افغانی پنځه گون، دوه گون.

B: Paper money

د اهغه ډول کرنسی ده کوم چې د کاغذ څخه جوړیږی او د مرکزی بانک لخوا څخه جاری کیږی لکه سل گونی لس گون، قاغذی پیسی او داسی نور.

3: Deposit/credit money

د ادیپسوهغه قسم ته ویل کیږی کوم چې د چیک په شکل استعمالیږی او نن صبا په مختلفو هیوادونو کی پدی راکړه ورکړه کیږی.

4: Near money

د ادیپسوهغه ډول دی کوم چې پیسی نه وی بلکی په لږ وخت کی دیپسوشکل غوره کوی یعنی په نژدی وخت کی کولی شو چې هغه په نقدو بدل کړو لکه جاری حساب.

5: Electronic money

برقی پیسی: دادپیسوهغه ډول دی کوم چی داوسنئ ټیکنالوجئ په پیشرفت په وسیله منځته راغلی اود **Electronic money** په نامه یادېږی. لکه **Master card, Visa card, credit card** اوداسی نور.

?What are the qualities of good money

General acceptability :1

دعامو قبلیدو خاصیت: دښو پیسو اول خاصیت دادی چی عام دقبلیدو وړ وی او یا هرکس ته دقبلیدو وړ گرځیدلی وی اوکه څوک یی ردکړی دقانونی چلند سره به مخ شی.

Portability :2

په اسانئ سره دانتقال وړ اوسی: بل خاصیت یی دادی چی په اسانئ سره کولی شو چی دیوځای څخه یی بل ځای ته انتقال کړو او کوم قانونی ممانعت ونلری.

Durability :3

دوامداره خاصیت لرونکی: دیوښه پیسوبل خاصیت داهم کیدلی شی چی دجوړښت له نظره دوامداره اوسی او همدارنگه **Purchasing power** ژردلاسه ورنکړی.

Divisibility :4

په وړو وړو برخو ویشل په اسانئ سره بغیردکوم قضاوت څخه: دښو پیسوبل خاصیت دادی چی بغیردارز ټیټ دکمیدو څخه په وړو وړو برخو تقسیم کولی شو بغیردکوم قضاوت څخه پخپل منځونوکی.

Homogeneity :5

یوشان والی ولری: دښی پیسی بل خاصیت داهم کیدلی شی چی هره کرنسی باید د شکل له لحاظه، درنگ له لحاظه، د معیار له لحاظه یوشان وی لکه یو دسلو واحد دبل دسلو واحد سره فرق ونلری او یا هم دزوړ او یانوی والی له لحاظه.

The value of Money

د پیسو دارز ټیټ څخه مقصد دادی چی د پیسو یو قلی واحد ځان په بدل کی ټومره شیان او خدمات اخیستلای شی پدی معنی چی د پیسو دارز ټیټ څخه مقصد **Purchasing power of money** داخیستلوتوان یا قابلیت ټیټایی یعنی د پیسو د ځان په بدل کی ټومره شیان او خدمات اخیستلای شی همدارنگه ویلی شو چی د قیمتونو او د پیسو دارز ټیټ ترمنځ منفی اړیکه ده.

Indirect relationship between money and price level

پدی معنی کچیرته قیمتونه زیاتېږی نو د پیسو دارز ټیټ کمیږی او که چیرته قیمتونه کمیږی نو د پیسو دارز ټیټ ورسره زیاتېږی دلاندی فرمول پواسطه یی ټیټایو.

The value of Money

- Purchasing power of Money
- Indirect relationship between price level and value of money

$$V.M = \frac{1}{P}$$

V.M= Value of money

P= Price level

Example

$$P=5 \quad V.M = \frac{1}{P} = \frac{1}{5} = 0.2$$

$$P = 10 / V.M = \frac{1}{0.2} = \frac{1}{10} = 0.1$$

په نارمل، عادی حالت کی که دیوینسل قیمت لس افغانی وی اوزه له ځان سره لس ۱۰ افغانی ولرم نوکولای شم چی یوینسل واخلم چی یوینسل اولس افغانی سره مساوی دی اوهمدارنگه برعکس کچیری یوینسل په پنځه ۵ افغانی وی اوزه له ځان سره لس ۱۰ افغانی ولرم نوکولای شم چی دوه دانی پنسلونه واخلم.

The quantity theory of money

د پیسودمقدار نظریه: د **Fisher** له نظره کچیری د پیسومقدار زیاتیری نوقیمتونه په هماغه اندازه زیاتیری چی د پیسودمقدار او قیمتونو ترمنځ مثبت رابطه ده. پدی معنی کچیری د پیسومقدار زیاتیری نوقیمتونه هم په هماغه اندازه ورسره زیاتیری او برعکس صحیح ده. اوهمدارنگه د پیسومقدار چی زیاتیری نود پیسوارزښت به کمیږی چی د پیسودمقدار او د پیسوارزښت ترمنځ منفی رابطه ده چی په لاندی فرمول کی ښودل کیږی.

Fisher formula

$$= \frac{M}{T} \quad / \quad P.I = M.V$$

P = د قیمتونو سطحه

M = د پیسومقدار

V = د پیسودوران یا چلند دیولاس څخه بل لاس ته (انتقال په اوسط ډول)

T = د معلوماتو یا عملی مقدار د پیسوپه بدل کی

Example in normal situation

$$M=100$$

$$\frac{100}{05} =$$

$$= \frac{M}{T}$$

$$V=10$$

$$P=20$$

$$\frac{1001}{05}$$

$$T=50$$

$$P=?$$

When

$$M=2$$

$$V=10$$

$$T=50$$

دپورتني مثالونودخل څخه دى نتيجى ته
رسيږو كچيرته دپيسو مقدار (M) دوه چنده
زيات شى نو همدارنگه قيمتونه (P) هم دوه
چنده زياتيږي پداسى حال كى چى
دپيسو دوران (V) او د معاملاتو مقدار (T) ثابت
دى.

$$= \frac{M \cdot V}{T}$$

$$\frac{!}{5}$$

$$P=?$$

When decrease

$$M=50$$

$$V=10$$

$$T=50$$

$$P=?$$

$$\frac{!}{5} =$$

16

$$= \frac{M \cdot V}{T}$$

$$\frac{!}{5}$$

$$P=10$$

Factors that affect the value of money

هغه عوامل چى دپيسو په ارزښت باندې تاثيركوى په لاندې ډول ورته اشاره كوو.

Balance of trade :1

$NX = X - M \Rightarrow X > M \Rightarrow$ Surplus balance of trade. Increase the value of local money

$NX = X - M \Rightarrow X = M$ Equal balance of trade. Normal situation

$NX = X - M \Rightarrow X < M \Rightarrow$ Deficit balance of trade. Decrease the value of local money.

2: Falling prices of foreign goods

كچيرته په يو ملك كى دخارجى شيانو قيمتونه كمېږي نو پدى وخت كى زيات سرمايه گزاران كوشش كوى چى د بهرڅخه شيان راوارد كړي دكوم په نتيجه كى چى تجارتي كسر (Deficit) رامنځته كيږي چى پدى سره دافغانى ارزښت ورسره كمېږي.

3: Political condition

کچیرته دیوملک دننه سیاسی وضعه په خرابیدو اوسی نوددی په وجه مونږته خارجی سرمایه نه راځی اوبله داچه دخپل دولت سرمایه گزاران خپله سرمایه دخارجی کرنسیوپه شکل بهرته انتقالوی چی په نتیجه کی ورسره دافغانی ارزښت کمیږی.

4: Terrorist attacks and war

کچیرته په یوملک ترورستی حالت اوسی یعنی جنگ، اوحالت هم په خرابیدو وی نوددی په وجه سرمایه دخارجی کرنسیوپه شکل بهرته انتقالیږی چی دافغانیوارزښت ورسره کمیږی.

5: Budget deficit

کچیرته دولت مصارف په مثبت دعوايدوزيات شی نویدی وخت کی دولت دمصارفودیوره کولولپاره نوی پیسی چاپ کوی اویاهم په ټینو اواروباندی مالیه زیاتوی چی پدی کاردقیمتونواوچتوالی سبب گرځی اوپه نتیجه کی ورسره دپیسوارزښت کمیږی.

6: Increase in taxes

دنوی ټیکسونودلپیدوسره یادموجوده ټیکسونودفیصدی دزیاتوالی سره یعنی **Cost** دتولیداتومصارف زیاتیږی چی په نتیجه کی قیمتی رامنځته کیږی اودقیمت دزیاتوالی سره دپیسوپه ارزښت کی کموالی راځی.

Supply of money

دپیسو عرضه: دپیسوهغه مقدار ته وایی چی په معلوم وخت کی چاپ کیږی همدارنگه دپیسودعرضی مجموعی حجم دپیسودچاپ کیدودمقدار پوری تړلی وی اودپیسو عرضه ددولت سیاست پوری تړلی ده. اوهمدارنگه ویلی شوچی دپیسو عرضه یو دمهم مسؤلیتونودمرکزی بانک څخه شمیرل کیږی چی دخاصوپالیسیو، تگ لارو پواسطه باندی چاپ کیږی.

Demand of money

دپیسوتقاضا: پیسی دلاندی دریومهمو معاملاتولپاره غوښتل کیږی چه په لاندی ډول ورته اشاره کیږی.

1: Transaction demand for money

دپیسوتقاضا دروزمره معاملاتولپاره: دادپیسودهغه تقاضاڅخه عبارت دی په کوم کی چی دروزمره مصارفولپاره پیسی دخپل ځان سره ساتو، برابره خبره ده که انفرادی شکل وی یادشرکتونوپه سطحه داډول تقاضا دشخص دعایدپوری اړه لری اوددوی ترمنځ یومثبه رابطه ښودل شوی ده.

2: Precautionary demand for money

دمری اوژوندی لپاره دپیسوتقاضا (ایمرجنسی، احتیاطی): دپیسودهغه تقاضاڅخه عبارت دی په کوم کی چی مونږ دغم ښادئ اومری اوژوندی یعنی دایمرجنسی حالاتولپاره پیسی له ځان سره ساتو. داډول تقاضادپیسودژوند دحالاتوپوری تعلق لری کچیرته راتلونکی اقتصادی

وضع ثابتہ اویقینی نہ برینبیری نودارنگہ تقاضا دیپیسوزیاتیری نوپہ لنڊ ډول ویلی شوچی دارنگہ تقاضا دیپیسو داقتصادی حالاتو، امیدونو، اوناامیدونو او دقرض دلاسته راوړلو پوری اړه لری.

Speculative demand for money :3

دکاروبار لپاره دیپسو تقاضا: دادیپسو دهغی تقاضا څخه عبارت دی چی په کوم کی مونږدگتی، کاروبار دلاسته راوړلو لپاره پیسی له ځان سره ساتو عموما داډول تقاضا دیپسو د سود د فیصدی **Interest rate** پوری تړلی ده. کچیرته د سود اندازه زیاته شی نودارنگه تقاضا دیپسو کمیږی پدی معنی چی د سود اودارنگه تقاضا دیپسو منفی رابطه ده.

Inflation

کله چی یوملک په (اوسط ډول) داکثره شیانو او خدماتو قیمتونه په مسلسل ډول زیات وخت لپاره زیاتیری نودی حالت ته **Inflation** وایی. په پورتنی تعریف کی باید لاندینی نقطی په نظر کی ونیول شی داکثره شیانو او خدماتو اوچتوالی، دوهم په پرلپسی، مسلسل ډول. دریم همدارنگه د قیمتونو اوچتوالی د زیات وخت لپاره.

18

Types of inflation (also the reasons of inflation)

Demand pull inflation :1

کله چی په بازار کی مجموعی تقاضا زیاته وی د مجموعی عرضی څخه په اجناسو او خدماتو باندی په نتیجه کی زیاتوالی د تقاضا سبب د قیمتونو د اوچتوالی ګرځی پدی معنی چی د تقاضا د زیاتیدوله وجی کومه قیمتی چی رامنځته کیږی دی ته **demand pull inflation** وایی. او تقاضا کیدای شی دلاندی اسبابوپه وجه:

د پیسو مقدار په وجه بانډی په مقابل د تولیداتو کی د پیسو ارز ټیټ کمیږی **Inflation** د خلکو اعتدادم شی په پیسو باندی خلک پیسه دلاسه وکړی د پیسو ارز ټیټ کمیږی **Inflation**

Cost push inflation :2

کله چی د تولید د عواملو مصارف یا قیمتونه زیات شی نوعوموی قیمتونه هم زیاتیری پدی معنی کله چی د تولید په عواملو باندی تقاضا زیاته شی په ثبت د عرضی باندی او همدارنگه د خامو موادو قیمتونه اوچت شی نودی حالت ته **Cost push inflation** وایی.

Imported inflation :3

څرنگه چې وروسته پاتې دولتونه زیات اعتماده اقتصادي ژوندکي په وارداتوباندې لري او اکثره تولیدات دنوروخارجي دولتونوڅخه راواردوي نوکله چې په نورو دولتونوکی انفلاسیون موجود وي نوډ وارداتوپه وجه دی ته هم **Inflation** انتقالیږي. مثلاً دپاکستان څخه تولیدات راواردول، کچیرته په پاکستان کی انفلیشن موجود وي نوډ وارداتوپه وجه افغانستان ته هم انتقالیږي.

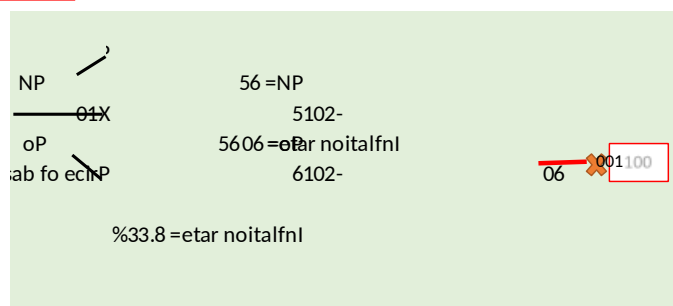
Sectorial inflation :4

دیوخاص تولیدپه وجه: دا انفلاسیون هغه ډول دی چې په اقتصادکي دیوڅیزقیمت اوچت شي اودهغی پواسطه دټولوشیانوقیمتونه اوچت شي کله چې نوموړی څیزپورې دنوروشیانوتولیدات په مستقیم ډول اوپه غیري مستقیم ډول تړلی اوسي. دمثال په توگه کچیرته دتیلوقیمت اوچت شي نوډدی په وجه په هرڅیزکي اوچتوالی راځي.

یاداشت، ملاحظه

همدارنگه ویلی شوچې د انفلاسیون نورمختلف ډولونوته اشاره کیږي دمثال په توگه دجنگ په وخت کی **Inflation** دټیکس، مالیې دزیاتوالی په وجه **Inflation** اوهمدارنگه دسیاسي تحولاتوپه وجه انفلاسیون یاهمدارنگه دجغرافیایي حالاتواومشکلاتوپه وجه **Inflation** دمثال په توگه زلزله، سیلاب اوداسی نوروحوهات چې په نتیجه کی دتولیداتودکموالی چې بالاخره قیمتونه ورسره اوچتیږي او انفلاسیون ته لاره هواریږي.

Formula of inflation

Wasiqullah mobasser presents it

Effect of inflation

دانفلاسیون یا **Inflation** تاثیرات په ټولنه باندې:

- ۱: دانفلاسیون تاثیرات په عاید باندې: ثابت عاید والا (کارمند) ته ضیان رسوي. غیري ثابت عاید والا (باجران) یو اندازه گټه ترلاسه کوي. سپما ورسره کمیږي. قرض اخیستونکي لږه گټور تماميږي.
- ۲: دانفلاسیون تاثیرات په قرض باندې:

قرض ورکونکي لپاره په ضرر تماميږي

۳: د انفلاسیون تاثیرات په صادراتو او وارداتو باندې: صادرات ورسره کمیږي ځکه چې قیمتونه ورسره اوچتېږي په مقابل د وارداتو کې په او واردات ورسره زیاتېږي ځکه د وارداتو قیمتونه ارزانه تماميږي په مثبت د صادراتو په

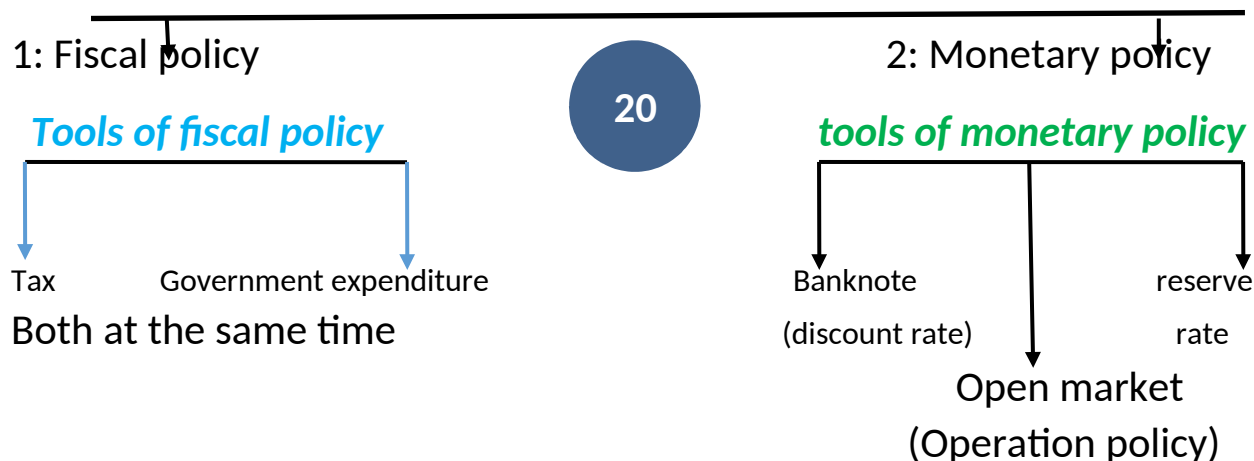
Deflation

د قیمتونو کموالی: **Deflation** هغه وخت رامنځته کیږي کله چې د پیسو مقدار په ملی اقتصاد کې په مثبت د شیانو او خدماتو د عرضې په مقابل کې کم شي په نتیجه کې داقتصاد په ژوند کې د پیسو خالیګاه احساسېږي او بالاخره نرخونه ورسره ټیټېږي.

?How to control inflation

ویلی شو چې د انفلاسیون د کنترول لپاره دولت د مختلفو تګ لاروڅخه استفاده کوي ترڅو پوري نوموړې اقتصادي مرض کنترول او مخنیوی یې وکړي نو پدې اساس باندې دولت د دوو عمده تګ لارو څخه استفاده کوي چې په لاندې ډول ورته اشاره کوو.

How to control inflation

1: Fiscal policy

مالی تګ لاره: دا هغه تګ لاره ده چې د دولت د عوایدو (Tax) او مصارفو پورې اړه لري او دا په هغه وخت کې تطبیق کیږي چې مجموعي تقاضا او مجموعي عرضي ترمینځ مساوات نه اوسي او خصوصاً د انفلاسیون په حالت کې چې مجموعي تقاضا زیاته اوسي او ددې په وجه انفلاسیون راغلی وي. نو د انفلاسیون د کنترول لپاره دولت مالیه زیاتوي یا روستي مصارف کمی او یا په عین وخت کې دواړو وسایلو څخه استفاده کوي ترڅو مجموعي تقاضا راکمه او په بازار کې توازن برقرار شي.

$$Y = I + C + G + (X - M) \longrightarrow \text{Aggregate demand}$$

Aggregate supply

$$C = a + by$$

کله چي دعوايدو څخه ماليه منفي شي نومصارف هم کميږي $C = a + b$

2: Monetary policy

د پيسو تنگ لاره: دا تنگ لاره د پيسو د عرضي پوري اړه لري دا طريقه هغه وخت عملي کووچي د پيسو په وجه باندې انفلاسيون راغلي وي يعنې کله چي د پيسو عرضه زياته وي نو پدې وخت کي مرکزي بانک د بازار څخه پيسه ددري وسايلو پواسطه باندې چي په پورتنی چارټ کي ورته اشاره شوي راجمع کوي ترڅو په بازار کي د پيسو مقدار کنترول او په نتيجه کي د انفلاسيون مخه ونيسي. عموما دا هغه تنگ لاره ده چي د مرکزي بانک پواسطه جوړيږي ترڅو د انفلاسيون يا **Deflation** په وخت کي ورڅخه استفاده وکړي او نو موږ د مشکلاتو لپاره دحل لاره پيدا کړي. نو پدې ويلي شوچي د پورتنی تنگ لاره د انفلاسيون دحل لپاره وضاحت ورکړل شو خو همدارنگه د **Deflation** لپاره پورتنی تنگ لاري برعکس عملي کيږي او **Deflation** د مشکل مخنيوي ورباندې کيږي.

3: Increasing supply of goods and services

د انفلاسيون د کنترول لپاره بله طريقه دا هم ده چي ترڅو په ملک کي د شيانو او خدماتو توليدزيات شي ځکه چي د شيانو او خدماتو د عرضي په زياتيدو سره دهغوی په قيمتونو کي کموالي راځي.

4: Price control policy

بله طريقه د انفلاسيون د کنترول لپاره دا هم ده چي دولت بايد د قيمتونو په کنترول کي مداخلت وکړي يعنې په مارکيټ کي د هر څيز قيمت د دولت لخوا تر يو حده پوري کنترول کړای شي.

5: Economic planning

د انفلاسيون د کنترول کولو لپاره بله طريقه دا هم ده چي دولتونه بايد گټور اقتصادي پلانونه ولري ترڅو د خپلو ضرورتونو د پوره کولو لپاره مناسب پلانونه جوړ کړي چي د دغه مناسبو پلانونو پواسطه د انفلاسيون کنترول وکړي. د **Inflation** د کنترول لپاره بله طريقه دا هم ده چي هغه شيان چي د ملک څخه د صادراتو په شکل خارجيږي او په ملک کي دهغي کموالي راځي بايد دولت دهغه شيانو لپاره ماليه **Tax** زيات کړي او هغه شيان چي ملک ته د وارداتو په شکل راځي او په ملک کي ضرورت ورته زيات وي دولت بايد دهغو شيانو ټيکس، ماليه کمه کړي او همدارنگه په ملک کي د بعضو شيانو کموالي اوسي نو دولت بايد دهغوی په واردولو کي کومک وکړي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library